

НОБЕЛІВСЬКІ ЛАУРЕАТИ — НА УРОЦІ

**«НАЙКРАЩЕ НЕ МАТИ ДУМОК.
ПОЧУТТЯ: ОТ ЇХ ВАРТО МАТИ»**

*МАТЕРІАЛИ ДЛЯ УРОКУ ПОЗАКЛАСНОГО ЧИТАННЯ
ЗА ПОЕЗІЄЮ ЛУІЗИ ГЛЮК. 11 КЛАС*

Людмила ДАВИДЮК, кандидат педагогічних наук, професор кафедри методики викладання світової літератури НПУ імені М. П. Драгоманова

Як виховати компетентного читача? Як сформувати людину, яка буде шукати відповіді на непрості питання буття у художніх творах, людину, для якої спілкування з книжкою стане справжньою відрадою та насолодою? На ці питання намагається знайти відповідь не одне покоління науковців і педагогів, поступово досліджуючи проблему та додаючи до її рішення нові й нові аспекти. Один із аспектів розглянемо і ми.

Процес навчання має бути не тільки цікавим, але й таким, що відповідає нагальним потребам учнів, дає відповіді на питання, які їх хвилюють: про життя і смерть, про цінність кожної особистості, про сенс буття, про свободу та відповідальність людини. Предмет «Зарубіжна література» не може стояти осторонь від тих літературних процесів, які відбуваються у суспільстві, від читання та обговорення тих художніх творів, які з'являються на ринку, стають популярними, розбурхують соціум, породжують жваві дискусії; особливо тих, які відмічені національними та міжнародними літературними преміями. Літературне життя українського суспільства, новинки перекладної літератури мають стати частими гостями на шкільних уроках з 5-го по 11-ий клас. Учні мають розуміти, що життя і школа існують не окремо, що школа, зокрема уроки зарубіжної літератури, допомагає зорієнтуватися у вирі літературних новинок, виховати літературний смак, стати

поціновувачем справжньої літератури. Не є винятком і твори лауреатів престижної Нобелівської премії, яка щороку присуджується і в галузі літератури.

У 2020 році нагороду Шведської королівської академії наук отримала американська поетеса Луїза Глюк, на жаль, майже невідома в Україні, але знана і цінована в усьому світі і особливо в Америці. Підтвердження цьому безліч нагород поетки (більше 30!), серед яких відомі премія Американської академії мистецтв та літератури в галузі літератури (1981), премія Мелвілла Кейна за «Тріумф Ахілла» (1985), Національна премія Ребеки Джонсон Боббіт за «Арарат» (1992), Пулітцерівська премія за «Дикий ірис» (1993), Книжкова премія Посла англомовного союзу за «Vita Nova» (2000), премія Боллінгена (2001), Книжкова премія Посла англомовного союзу та LL Winship / PEN New England Award за «Аверно» (2007), премія Айкена Тейлора за сучасну американську поезію (2010), Книжкова премія «Лос-Анджелес Таймс» за «Вірші. 1962–2012» (2012), Національна книжкова премія за «Вірну і доброчесну ніч» (2014), Золота медаль Американської академії мистецтв та літератури в поезії (2015), премія Транстремера (2020).

Пропонуємо знайти час і на одному з уроків зарубіжної літератури у 11 (а за бажання вчителя і спроможності учнів і в 10) класі повести непросту розмову про цікаву і творчу особистість непересічної жінки – лауреатки Нобелівської

премії у галузі літератури у 2020 році Луїзи Глюк (повідомлення про життєвий шлях поетеси див.: <https://pedpresa.ua/news/education/lyudmyladavydyuk-najkrashhe-ne-maty-dumokpochuttya-ot-yih-varto-maty/>).

На жаль, українською мовою вірші Луїзи Глюк не видавалися. Існують лише окремі переклади, виконані молодими українськими перекладачами Мартою Госовською, Оленою Гусейною, Іриною Шуваловою, Вікторією Фещук, Іриною Карівець, Лесиком Панасюком та Дариною Гладун. Завдяки їм український читач має змогу долучитися до творчості Нобелівської лауреатки.

Розпочати урок, присвячений читанню віршів Нобелівської лауреатки 2020 року, пропонуємо з розгадування кроссенсу. Вчитель повідомляє: сьогодні ми будемо читати вірші лауреата Нобелівської премії з літератури, а от кого саме, ви дізнаєтесь, розв'язавши кроссенс. (Можлива орієнтація на запитання:

- 1) Хто це?
- 2) З якої країни?
- 3) В якому році народилася?
- 4) Чим займалася? Скільки книжок написала?
- 5) Асоціації з *le verse libre*?
- 6) Кого вважала творчим наставником?
- 7) Основні теми творчості?
- 8) Яку інформацію отримуємо з восьмого зображення?).

При розв'язуванні кроссенсу за потреби нагадуємо: *верлібр*, або *вільний вірш* – вірш, побудований на відносно однотипній синтаксичній організації рядків, на ритмі речень; рядки вільного вірша мають різну довжину, не поділяються на стопи; *вер-*

лібр не визнає рим, внаслідок чого зникає і поділ на строфи.

Підсумок: так, це жінка; американка; народилася в 1943 році; пише книжки, їх 14; поетка, пише верлібром; творчим наставником вважає Томаса Еліота; основні теми творчості: життя і смерть, сенс людського буття; у 2020 отримала Нобелівську премію. Ця жінка – лауреатка Нобелівської премії в галузі літератури 2020 року Луїза Глюк.

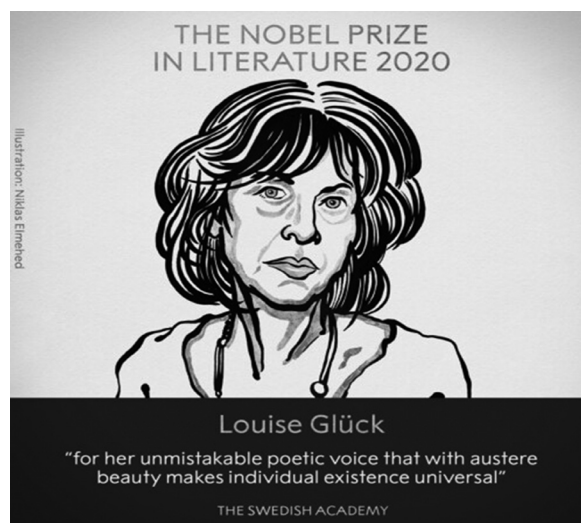
Пропонуємо роздивитися фотографію поетки.

– Що ми можемо сказати про цю жінку? Які риси характеру можемо зчитати зі світлини?

Тут можлива коротка розповідь про Луїзу Глюк.

Мета наступної навчальної ситуації – з'ясувати, за що ж Луїза Глюк отримала Нобелівську премію. Для цього пропонуємо проаналізувати інформаційний плакат Шведської академії. Учні отримують завдання *перекласти формулювання*

Нобелівського комітету. Перекладаючи, вони акцентують увагу на кожному слові. Переклад «за її безпомилковий поетичний голос, який суворою красою робить індивідуальне існування універсальним».

Пропонуємо замислитись над такими запитаннями:

– Як ви розумієте «безпомилковий поетичний голос»? Це який голос?

– Що означає «індивідуальне існування»? Як його можна зробити «універсальним»?

Коментар учителя. Глюк погоджується, коли кажуть, що її вірші – автобіографії, тільки завжди уточнює: це така автобіографія, в якій нема історії, нема події, нема послідовності і нема головного героя.

– В одному з інтерв'ю поетка зазначила, що воліє не констатувати вже відоме, а висвітлювати «те, що приховано» (інтерв'ю «Washington Square Review»). Що зазвичай приховує людина? Як ви думаете, про що пише Луїза Глюк? Які теми порушує?

Коментар учителя. Дослідники творчості Луїзи Глюк виокремлюють основні теми творчості поетки: трагедії, смерті, травматичні події з минулого, особисті переживання й екзистенційний відчай. Основний об'єкт дослідження для неї – вона ж сама, її переживання й травми. Наскрізна тема творчості Глюк – смерть. Авторка запитує, як же змиритися з кінченістю життя і невідворотністю трагедії наприкінці. Можна дати очевидну відповідь – через мистецькі практики (серед ліричних героїв Глюк багато митців). А можна й менш очевидну – через справжні миті буття, коли ми особливо гостро відчуваємося живими [5].

Луїза Глюк в одному з інтерв'ю зізналася: «Я пишу, щоб віднайти сенс. Я хочу, щоб досвід щось-таки означав. Важливо не стільки те, хто я, скільки те, що ніщо не має бути витрачене впусту, щось-таки обов'язково має з цього вийти. А ще письменство – це свого роду помста обставинам. Невдачі, втрати, біль – якщо ти щось із них зумієш створити, то це буде означати, що ти переміг ці обставини».

Мета наступної навчальної ситуації – акцентувати увагу учнів на деяких фактах біографії поетеси. Вчитель повідомляє, що в жовтні 2020 року, після присудження

Луїзі Глюк Нобелівської премії, в друкованих та інтернет-джерелах з'явилося багато публікацій, присвячених поетці. Автор однієї з них виокремив 5 фактів з життя лауреатки. Ось вони:

П'ять фактів з життя Луїзи Глюк:

➤ Народилася в Нью-Йорку, в сім'ї єврейських вихідців з Австро-Угорщини.

➤ У підлітковому віці у Глюк розвинулася нервова анорексія. В одному есе вона описала хворобу як результат спроби обстояти свою незалежність від матері. Сім років Луїза Глюк проходила психоаналітичне лікування. На її думку, терапія допомогла їй подолати хворобу і навчила думати.

➤ Під час терапії вона вирішила записатися на поетичні семінари замість традиційного коледжу і почала розвивати свій голос.

➤ 1968 року Глюк опублікувала свою першу збірку віршів «Первісток», за яку отримала премію Американської академії поетів.

➤ 1993 року Луїза Глюк отримала Пулітцерівську премію за збірку «Дикий ірис» [2].

– Який факт (або факти) з життя Луїзи Глюк ви б додали до цих п'яти? Чому?

(Учні відповідають або використовуючи інформацію із кроссенсу, або – з кроссенсу і розповіді учителя).

Наступна частина уроку присвячується читанню та аналізу віршів.

Вірш «Щастя»

збірка «Фігура за спаданням», 1980 рік

*Чоловік і жінка лежать на білому ложі.
Ранок. Гадаю,*

Незабаром вони прокинуться.

*На столику коло ліжка стоїть ваза
повна лілій; вони ковтають*

промені сонця.

*Я бачу, як він звертається до неї,
наче вимовляє її ім'я,*

але мовчки, глибоко в роті.

За вікном –

раз і вдруге –

птаха щебече.

*А потім вона ворушиться; тіло її
наповнює його подих.*

Я розплющую очі; ти пильнуєш

за мною.

Сонце ковзає
майже над кімнатою.
Подивись на своє обличчя, кажеш,
тримаючи своє поруч з моїм,
як дзеркало.
Який ти спокійний. Жагуче колесо
плавно проходить над нами.

**Переклад з англійської
Марти Госовської**

- З а п и т а н н я т а з а в д а н н я .
- Яким настроєм і якими почуттями пройнятий вірш?
 - Скільки картин зображено у вірші? Чому ви так думаєте?
 - Опишіть, якою ви уявляєте кімнату
 - місце події, зображених у вірші.
 - З якими словами чоловік звертається до жінки?
 - Що має стати дзеркалом для неї?
 - Що вона має там побачити?
 - Створіть хмаринку слів «Щастя» із іменників.
 - Яку форму ви їй надасте? Чому?
 - Чи багато у вірші прикметників?
 - Як ви думаєте, чому? Яка їх роль у тексті?
 - Як ви думаєте, чому вірш називається «Щастя»?

Вірш «Фантазія»

- Що таке фантазія?

Коментар учителя (за потреби). Тлумачний словник української мови містить 6 значень:

- 1) творча уява;
- 2) витвір уявлення; мрія;
- 3) нічим не обґрунтована думка; вигадка;
- 4) дивний учинок; примха, химера;
- 5) музичний твір (інструментальний або вокальний) вільної форми, виконуваний переважно експромтом; імпровізація;
- 6) літературний твір казкового, незвичайного змісту).

Вікіпедія дає таке тлумачення: «Створення людиною нових образів в рамках майбутнього часу, з використанням колись сприйнятого минулого, на основі наявного інтелекту».

- Про що зазвичай фантазують люди? Як ви думаєте, про що може бути цей вірш?

Фантазія

Збірка «Арарат», 1990 рік

Я скажу тобі таке: щодня
помирають люди. І це лиш початок.
Щодня в похоронних бюро
народжуються нові вдови,
нові сироти. Вони сидять,
склавши руки,
і думають, що ж робити з цим новим
життям.

Потім йдуть на цвинтар, дехто й
вперше. Вони бояться то плакати,
то не плакати. Хтось нахилиється,
шепче, що робити далі,
це часто пара слів,
як от кинь грудку грязюки
в розверзлу могилу.
А потому всі повертаються в дім,
де раптом зібрався натопв.
Вдова сидить на дивані,
дуже вродлива,
тому люди вишикувалися поперед неї,
іноді беруть за руку, іноді
обіймають.

Для всіх в неї знайдеться слово –
дякую, дякую, що прийшли.
Десь в серці вона хоче, щоб всі пішли
геть.

Вона хоче повернутися на цвинтар,
назад у палату, в лікарню.
Та вона знає, що
це неможливо. Це її єдина надія,
повернути усе назад. Туди, недалечко,
де шлюб і перший поцілунок

**Переклад з англійської
Марти Госовської**

- З а п и т а н н я т а з а в д а н н я .
- Які думки та настрої передає вірш?
 - Як ви думаєте, чому вірш називається «Фантазія»? Реальну чи уявну ситуацію описує поетка?
 - Знайдіть і поясніть антитезу на початку вірша.
 - Який прикметник авторка вживає тричі? Як ви думаєте, чому?
 - Де відбуваються події, описані у вірші?
- Попрацюйте в парах.** Уявіть, що у вас є можливість проілюструвати цей вірш в одній із комп'ютерних ігор. Розкладіть вірш на кадри.

✓ «Напруженість сповідального вірша, позбавленого прикметників, витонченого до нервової низки дієслів», — так характеризував тексти Глюк критик «New York Times» Вільям Логан. Підтвердіть чи спростуйте думку критика, спираючись на текст вірша.

✓ Якби у вас була можливість, яке запитання ви б поставили Луїзі Глюк після прочитання цього вірша?

Вірш «Червоний мак»

Коментар учителя. Вірш із збірки «Дикий ірис». Саме за цю збірку поетеса отримала Пулітцерівську премію. Збірка містить 54 вірші-монологи, що звучать у саду: квітів, жінки-садівниці, Бога. Кожен персонаж розповідає свою правду, розкриває свою душу. Кожен вірш – чи то молитва, чи то медитація.

Червоний мак

Збірка «Дикий ірис», 1992 рік

Найкраще

Не мати думок.

Почуття:

от їх варто мати. Мати мов
володаря.

Того, що на небі і називається
сонцем. Розкриваюсь,

показую йому серце, воно горить
наче сонце вже в ньому.

Серце слава моя єдина.

Брати і сестри,

чи були ми із вами схожі,

тоді, коли ще не були людьми?

Чи дозволяли собі

розкриватися,

раз і назавжди?

Бо якщо чесно,

зараз я говорю вашою мовою,

говорю, бо осипаюсь.

**Переклад з англійської
Олени Гусейнової**

– Які думки викликає цей вірш? Над якими питаннями примушує замислитися?

– Як ви думаєте, чому авторка протиставляє почуття і думки? Чому надає перевагу почуттям?

– Аналізуючи творчість Луїзи Глюк, дослідники відзначають контраст між простотою вислову і глибиною змісту. Прокоментуйте це наукове положення.

Попрацюйте в групах по 4 особи.

Порівняйте оригінал і переклад вірша «Червоний мак»:

– Простежте, до яких змін удається перекладач (пропуски, заміни, нові елементи в перекладі).

– Чим, на вашу думку, можна пояснити зміни в тексті перекладу?

– Зробіть висновок про близькість оригіналу й перекладу.

– Чи вдалося перекладачеві зберегти образну картину оригіналу? Обґрунтуйте свою думку.

Оригінал	Переклад О. Гусейнової
"The red poppy"	«Червоний мак»
The great thing is not having a mind. Feelings: oh, I have those; they govern me. I have a lord in heaven called the sun, and open for him, showing him the fire of my own heart, fire like his presence. What could such glory be if not a heart? Oh my brothers and sisters, were you like me once, long ago, before you were human? Did you permit yourselves to open once, who would never open again? Because in truth I am speaking now the way you do. I speak because I am shattered.	Найкраще Не мати думок. Почуття: от їх варто мати. Мати мов володаря. Того, що на небі і називається сонцем. Розкриваюсь, показую йому серце, воно горить наче сонце вже в ньому. Серце слава моя єдина. Брати і сестри, чи були ми із вами схожі, тоді, коли ще не були людьми? Чи дозволяли собі розкриватися, раз і назавжди? Бо якщо чесно, зараз я говорю вашою мовою, говорю, бо осипаюсь.

– Прочитайте ще один переклад вірша «Червоний мак».

Червоний мак

Як добре

не мати

тями. Почуття:

о, цього я маю вдосталь; ними

й керуюся. Маю

панотця небесного,

званого сонцем, для нього

розкриваюся, йому відкриваю

жар серця мого,

на його жар подібний.

Що ж таке це красне палання,

як не серце? О сестри й брати мої,
чи ж і ви колись давно були, як я,
перш ніж стати людьми? Чи ж і ви
колись дали собі відкритися,
ви, хто закрилися навік?

Бо, істинно кажу,
я промовляю нині,
як ви. Я говорю,
бо серце моє розбито.

**Переклад з англійської
Ірини Шувалової**

– Який з перекладів вам подобається
більше й чому?

– Який переклад видається вам більш
художнім? Обґрунтуйте свою думку.

Вірш «Ноктюрн»

Коментар учителя (за потреби).

Ноктюрн (у перекладі з французької «ніч-
ний») в музичному мистецтві – невеликий
інструментальний твір, ліричний зміст
якого пов'язаний з художніми образами
нічного часу: нічною природою і нічни-
ми потаємними думками. Співуча музика
ноктюрна вирізняється мрійливим елегій-
ним характером, навіює світлі спогади про
щасливі моменти життя.

– Назва вірша «Ноктюрн». Поясніть її.

– Як ви думаєте, про що може бути
цей вірш?

Ноктюрн

збірка «Вірна і добродесна ніч», 2014 рік

Мати померла минулої ночі,
Мати, що ніколи не помирає.
Зима була в повітрі
за багато місяців звідси,
а в повітрі одначе.

Було десяте травня.
Гіацинт і яблуневий цвіт
буяли в саду за будинком.
Могли ми почути
Марію, що співає пісні

з Чехословаччини –

Яка ж самотня я –
якісь такі пісні.
Яка ж самотня я,
ні матері, ні батька –
мої знання здаються порожніми
без них.

Аромати виринали із землі;
посуд лежав у раковині,

промийтий, але не складений.
У повню
Марія знімала прання;
жорсткі простирадла стали
сухими білими прямокутниками
місячного світла.

Яка ж самотня я, але в піснях
моя самотність – моя радість.
Було десяте травня,
як до того – восьме і дев'яте.
Мати спала у своєму ліжку
з витягнутими руками, а поміж ними
балансувала її голова.

**Переклад з англійської
Лесика Панасюка та Дарини Гладун**

– Яким настроєм і якими почуттями
пройнятий цей вірш?

– Які образи створюють настрої
вірша?

– У якому психічному стані перебуває
лірична героїня?

– Які зовнішні вияви знаходить психо-
логічний стан героїні?

– На яких пейзажних та побутових
деталях акцентує увагу поетка? З якою
метою?

– Як зображує авторка перебіг про-
цесів внутрішнього життя героїні?

– «Три лінії об'єднуються, щоб повторно
проявлятися в її роботах: тема сімейного
життя, строгий, але грайливий інтелект
і тонке відчуття композиції», – пояснив
голова Нобелівського комітету Андерс
Олссон. Підтвердіть чи спростуйте цю
думку, спираючись на текст вірша.

Вірш «Дикий ірис»

Коментар учителя. Вірш «Дикий ірис»
із збірки з такою ж назвою (Пулітцерів-
ська премія) привернув увагу одразу двох
перекладачок: Ірини Шувалової та Марти
Госовської.

– Яким настроєм проникнутий цей
вірш?

– Про що розповідає квітка?

– Визначте роль метафор у тексті.

– Який з перекладів вам подобається
більше й чому?

– Який переклад видається вам більш
художнім? Обґрунтуйте свою думку.

Переклад Ірини Шувалової	Переклад Марти Госовської
<p>«Дикий ірис» Страждання моє закінчувалося дверима. Вислухай мене: бо те, що ви звете смертю, я пам'ятаю. Були шлести, хилитке гілля сосен наді мною. Потому – ніщо. Мерехтіння тьмавого сонця на висхлому ґрунті. Як страшно лежати притомно у темній могилі землі. Та все скінчилось: той ваш одвічний жах, коли душа живе, але німує, раптово обірвався, тверда земля напулась горбочком. Щось порснуло в низький підлісок – може, птахи. Ти, що не пам'ятаєш вертання з того світу, кажу тобі: мова моя знов мені надалася; все, що вертається нізвідки, приходять, аби заговорити: з мого живого осердя забив превеликий фонтан – темно-сині тіні на лазурових водах.</p>	<p>«Іриси» Наприкінці моїх страждань є двері. Вислухай мене: те, що ти називаєш смертю Я пам'ятаю. Над головою шум соснового гілля. А тоді – нічого. Сонце слабе мерехтить над зсохлим світом. Страшно вижити, як свідомість похована у чорній землі. Потім все закінчилося: те, чого ти боїшся, коли ти душа і німа говорити, закінчується раптово, твердою землею трохи заляклою. І тим, що я подумала було птахами, що шугають в чагарях. Ти, хто не пам'ятаєш перехід з того світу Кажу тобі, і знову повторю: те, що повстало із забуття, повертається, щоб знайти свій голос: з осердя мого життя б'є великий фонтан, темно-сині тіні на блакиті морської води.</p>

Після цього завдання можна запропонувати учням прочитати вірш в оригіналі і порівняти його з перекладами.

The Wild Iris

*At the end of my suffering
there was a door.
Hear me out: that which you call death
I remember.
Overhead, noises, branches of the pine
shifting.
Then nothing. The weak sun
flickered over the dry surface.
It is terrible to survive
as consciousness
buried in the dark earth.
Then it was over: that which you fear,
being
a soul and unable
to speak, ending abruptly, the stiff earth
bending a little. And what I took to be
birds darting in low shrubs.
You who do not remember
passage from the other world
I tell you I could speak again: whatever
returns from oblivion returns
to find a voice:*

*from the center of my life came
a great fountain, deep blue
shadows on azure sea water.*

Закінчуємо урок словами Луїзи Глюк з одного із інтерв'ю: «Писати вірші не означає бути поетом. Поет – рідкісне явище. Це той, ким ти сподіваєшся стати... Звісно, я потай думаю, що, може, я одна з них. Але мені хочеться думати про це, як про прекрасну мету, до якої потрібно прагнути, – і я думаю, що у мене це виходить...».

Пропонуємо учням замислитись над питанням лауреатки:

– Якщо писати вірші не означає бути поетом, то що тоді означає бути поетом?

Для домашнього завдання можна запропонувати учням:

- зробити власний переклад вірша «Ерос» (тексти вірша англійською див. с. 37);

- написати твір-роздум за одним із віршів «Сніг», «Вечір усіх святих», «Нічний переліт» (тексти поезій див. <https://pedpresa.ua/news/education/lyudmyla-davydyuk-najkrashhe-ne-maty-dumok-pochuttya-ot-yih-var-to-maty/>);

• прокоментувати слова Марти Глосовської: «Творчість Глюк – не масова література. Але доступна для сприйняття, сучасна. З яскравим, упізнаваним авторським стилем».

Eros

*I had drawn my chair to the hotel window,
to watch the rain.*

*I was in a kind of dream, or trance —
in love, and yet
I wanted nothing.*

*It seemed unnecessary to touch you,
to see you again.*

*I wanted only this:
the room, the hair, the sound of the rain
falling,
hour after hour, in the warmth
of the spring night.*

*I needed nothing more; I was utterly
sated.
My heart had become very small; it took
very little to fill it.
I watched the rain falling in heavy sheets
over the darkened city —*

*You were not concerned. I did the things
one does in daylight, I acquitted myself,
but I moved like a sleepwalker.*

*It was enough and it no longer involved
you.*

*A few days in a strange city.
A conversation, the touch of a hand.
And afterward, I took off my wedding ring.*

That was what I wanted: to be naked.

На уроці можна використати аудіозаписи читання віршів Луїзи Глюк з фондів Українського радіо:

– Вірш «Фантазія» Луїзи Глюк у перекладі Марти Глосовської читає Лілія Славінська // ukr.radio/schedule/play-archive.html?periodItemID=2616650

– Вірш «Іриси» Луїзи Глюк у перекладі Марти Глосовської читає Лілія Славінська // ukr.radio/schedule/play-archive.html?periodItemID=2616855

– Вірш «Щастя» Луїзи Глюк у перекладі Олени Гусейнкової читає Лілія Славінська // ukr.radio/schedule/play-archive.html?periodItemID=2616855

ЛІТЕРАТУРА

1. Вірші Луїзи Глік в перекладах Ірини Шувалової // URL: <https://litcentr.in.ua/load/300-1-0-3058>

2. Андронік В. Поезія змін і відродження: за що Луїза Глюк отримала «Нобеля» з літератури // Віталій Андронік / URL: <https://world.segodnya.ua/ua/world/usa/kto-takaya-luiza-glyuk-i-pochemu-ona-poluchila-nobelivskuyu-premiyu-po-literature-1481509.html>

3. Коцарев О. Увага до архетипів культури і цивілізації. Нобелівська лауреатка Луїза Глік: перші українські враження // Олег Коцарев / URL: <https://m.day.kyiv.ua/uk/article/kultura/uvaga-do-arhetypiv-kultury-i-cyvilizaciyi>

4. Проккопенко І. Луїзу Глюк порівнюють із Ліною Костенко // Ілля Проккопенко / URL: https://gazeta.ua/articles/culture-newspaper/_luyizu-glyuk-porivnyuyut-iz-linoyu-kostenko/990632

5. Романцова Б. Луїз Глюк і Нобелівка-2020: поезія починає і виграє // Богдана Романцова // URL: <http://litakcent.com/2020/10/09/luyiz-glyuk-i-nobelivka-2020-poeziya-pochinaye-i-vigraye/>

6. Романцова Б. Повернення поезії у рік пандемії. Кому і за що дали Нобелівську премію з літератури // Богдана Романцова / URL: <https://hromadske.ua/posts/povernennya-poeziyi-u-rik-pandemiyi-komu-i-zasho-dali-nobelivsku-premiyu-z-literaturi>

7. Селезньова Є. Що потрібно знати про Луїзу Глюк // Євгенія Селезньова / URL: <https://supportyourart.com/stories/louise-glck>

8. Улюра Г. Нобелівська премія з літератури: а хто така Луїз Глік? // Ганна Улюра / URL: <https://www.dsnews.ua/ukr/society/nobelivska-premiya-z-literaturi-a-hto-taka-lujiz-glik-09102020-401924>